

Opvang asielzoekers: stand van zaken januari 2010

Historiek

De opvang van asielzoekers is sinds juni 2007 wettelijk geregeld. Met de inwerkingtreding van de opvangwet werd de nadruk gelegd op de materiële hulp (bed bad brood én begeleiding) dus opvang ten nadele van het getrapte systeem materiële – financiële steunverlening wat tot dan toe de regel was.

De keuze voor materiële hulp ging gepaard met het invoeren van een systeem van 4 maand verblijf in een grootschalig opvangcentra gevolgd door een verder verblijf in kleinschalige opvang waar de asielzoekers ook materiële hulp ontvangen tot het einde van de asielprocedure. Bovendien werd het verblijf in beide opvangstructuren ingebed in een transparant systeem van rechten en plichten.

Het toepassingsgebied van de opvangwet werd tevens uitgebreid naar andere categorieën dan asielzoekers, met name de families in illegaal verblijf. In 2007 was de bezettingsgraad van de asielcentra immers onder de 90% gezakt en kon men een nieuw doelpubliek aanboren.

De wetgever heeft echter onvoldoende rekening gehouden met het feit dat een omschakeling naar een systeem waar men tijdens de volledige asielprocedure in opvangcentra (groot en kleinschalig) verblijft en het aanboren van een nieuw doelpubliek een belangrijke impact heeft op het aantal noodzakelijke opvangplaatsen. In 2007 werd geen plan opgesteld om de opvangplaatsen uit te breiden.

Bovendien kwam tegelijkertijd het recht op werk voor asielzoekers en het spreidingsplan (OCMW) te vervallen. Twee factoren die ervoor zorgen dat de uitstroom moeilijker verloopt. Wie niet mag werken blijft langer afhankelijk van materiële hulp. Bij gebrek aan duidelijke afspraken met OCMW's verloopt de uitstroom uit de opvangcentra naar de gemeenten van personen met een statuut aan het einde van de rit (erkenning als vluchteling, regularisatie of toekenning statuut bijkomende bescherming) veel moeizamer.

Tot slot had de wetgever al helemaal geen oog voor een verhoging van het aantal asielaanvragen te wijten aan blijvende conflicthaarden zoals Afghanistan, Irak, Guinée Al deze elementen zorgen ervoor dat er sinds de zomer van 2008 een nijpend gebrek is aan opvangplaatsen voor asielzoekers (en bij uitbreiding families in illegaal verblijf).

De wijze waarop Fedasil en het kabinet maatschappelijke integratie reageerde op dit structurele tekort aan opvangplaatsen geven we weer in dit beknopte overzicht.

Voorafgaand

Het tekort aan opvangplaatsen sinds de zomer van 2008 zorgde en zorgt in alle opvangstructuren (grootschalig en kleinschalig) voor nefaste gevolgen.

De doorstroming na vier maanden vanuit de grootschalige naar de kleinschalige opvang werd tijdelijk opgeschort, de grootschalige centra huisvestten meer asielzoekers dan voorzien met hetzelfde aantal begeleiders waardoor men minder tijd kan besteden aan de opvolging. De sanitaire en andere voorzieningen werden met meer asielzoekers dan voorzien gedeeld. Heel wat rechten zijn opgeschort wegens gebrek aan tijd of middelen (opschorting evaluatie van de individuele noden van de asielzoeker en verhuis naar een aangepaste plaats indien aangewezen, geen stappen vooruit op vlak van meer privacy in de slaapzalen, geen verbeteringen infrastructuur, geen invoering recht op werk, geen stappen vooruit op vlak van organisatie van opleidingen, psychologische begeleiding of juridische begeleiding ...).

Crisismaatregelen 2008 – 2009

1/ Opheffing code 207 (staat gelijk aan doorsturen naar financiële steun bij ocmw's)

Op 29 augustus 2008 én op 24 november 2008 nam Fedasil ten aanzien van erkende vluchtelingen, geregulariseerden, personen met subsidiaire bescherming in de grootschalige en kleinschalige opvangstructuren de beslissing om deze groepen niet langer op te vangen. Deze personen kregen twee maand de tijd om zich te wenden tot een OCMW voor financiële steunverlening. Uiteraard verliep deze operatie niet voor alle personen zonder problemen. Een aantal personen stond dagen en weken op straat zonder opvang. Dit was vooral te wijten aan het niet onmiddellijk vinden van huisvesting,

Op 21 november 2008 werd dezelfde operatie doorgevoerd ten aanzien van asielzoekers die meer dan vijf jaar of vier jaar (gezinnen met kinderen) in de procedure zaten (Raad van State procedure inbegrepen). Hun materiële hulp werd opgeheven en men diende zich te wenden tot een OCMW voor financiële steunverlening. De uitstroomboperatie was al niet onproblematisch ten aanzien van personen met een verblijfstitel, ten aanzien van asielzoekers met een Raad van State procedure waren de problemen nog groter. Deze asielzoekers hebben immers wel een recht op steunverlening maar geen verblijfsdocument. Dit is uiteraard een obstakel bij het zoeken naar een woning.

2/ Heractivering spreidingsplan voorjaar 2009

Op 19 mei 2009 werd door Fedasil beslist om het spreidingsplan zoals het bestond voor de inwerkingtreding van de opvangwet te reactiveren voor asielzoekers met een asielpcedure van voor juni 2007.

Naar aanleiding van deze maatregel verlieten **2000 asielzoekers** de materiële hulp. De omkadering van het spreidingsplan (het toegewezen OCMW wordt geacht huisvesting aan te bieden zoniet wordt de steunverlening maar voor de helft terugbetaald door de federale overheid ipv honderd procent) zorgde ervoor dat de zoektocht naar huisvesting iets minder problematisch verliep dan bij de vorige groep, Hoewel veel OCMW's onvoorbereid waren op de plotse herinvoering van het spreidingsplan en ze dan ook niet in alle gevallen in de nodige huisvesting konden voorzien.

3/ Systematisch niet toewijzing van asielzoekers sinds oktober 2009

Eén van de meest drastische crisismaatregelen is sinds oktober 2009 in werking. De maatregel komt er op neer dat indien er geen opvangplaatsen beschikbaar zijn de asielzoekers een beslissing van Fedasil ontvangen waarin gesteld wordt dat men geen opvangplaats kan aanbieden. De asielzoeker wordt doorverwezen naar het OCMW om daar een steunaanvraag in te dienen. Deze maatregel trof tussen oktober en januari 2010 **meer dan 1400 asielzoekers**. Voor hen is de situatie bijzonder problematisch. Een opvangplaats krijgt men niet. Op basis van de beslissing van Fedasil kunnen ze zich wenden tot eender welk OCMW waar ze een huis kunnen huren (voor de meesten onder hen is dit loutere theorie bij gebrek aan financiële middelen).

Er is ondertussen heel wat rechtspraak van de arbeidsrechtbank Brussel waar de arbeidsrechter Fedasil dwingt een opvangplaats aan te bieden. Wie zo'n beslissing van de arbeidsrechtbank op zak heeft en die voet bij stuk houdt ten aanzien van Fedasil krijgt uiteindelijk toch een opvangplaats. Wie niet weet dat een beroep bij de arbeidsrechtbank kan ingediend worden, wie dit niet aandurft ten aanzien van de overheid waar men ook asiel aanvraagt die blijft aangewezen op zichzelf of op de goodwill van een OCMW.

Het is duidelijk dat Fedasil deze groep van 1400 niet langer tot zijn doelpubliek beschouwt. Het oplossen van de opvangcrisis en de creatie van nieuwe opvangplaatsen is niet voor deze groep. Men blijft doorverwezen naar een OCMW tenzij uiteraard de rechter daar anders over beslist.

4/ Vrijwillige opheffing code 207

Vanaf 16 oktober 2009 kunnen asielzoekers met een asielprocedure van na 1 juni 2007 die op 22 september meer dan 4 maanden onafgebroken in de opvangcentra verblijven en die een huurcontract kunnen voorleggen vragen om hun code 207 te laten opheffen.

Via deze operatie verlieten al **1000 asielzoekers** (verwacht wordt dat dit cijfer **nog zal stijgen met een 500-tal**) de materiële hulp richting financiële steunverlening. De asielzoekers kregen twee maanden de tijd om de opvang te verlaten. Asielzoekers die een huurcontract afsloten op het grondgebied van 1000 Brussel ondervonden naderhand heel wat problemen met de principiële houding van het OCMW van Brussel om deze categorie niet te steunen.

5/ Bijkomende opvangplaatsen materiële hulp

De crisismaatregelen bestonden uiteraard niet enkel uit het laten doorstromen van asielzoekers naar de financiële steunverlening. Er werden ook een aantal bijkomende opvangplaatsen gecreëerd binnen de materiële hulp in de loop van 2009. Deze plaatsen kwamen er pas na vele acties en heel wat parlementaire vragen,

Structureel werden in oktober 2009 budgetten voor 850 bijkomende plaatsen goedgekeurd. Niet al deze plaatsen zijn ook effectief gecreëerd; zo is vb het opvangcentrum te Raversijde nooit geopend hoewel dit wel bij de 850 bijkomende plaatsen gerekend is. Centra als Heusden Zolder, Banneux, een 150 tal plaatsen bij LOI's (Lokale Opvang Initiatieven), plaatsen bij Vluchtelingenwerk Vlaanderen en Ciré zijn wel gecreëerd (om en bij de 500 plaatsen). Deze plaatsen zijn blijvend.

Na een beslissing van de ministerraad eind november 2009 werden nog eens 400 tijdelijke plaatsen (voor periode van 3 à 6 maanden) gecreëerd: dit is het opvangcentrum te Dinant (240 plaatsen tot eind maart) en rijkswachterswoningen (160 plaatsen tot eind juni). Deze plaatsen zijn nu reeds voor de helft geopend,

Voor 2010 is er de budgettaire ruimte om tot 5000 extra plaatsen te creëren. Maar hier moet men duidelijk voor ogen houden dat een aanzienlijk deel van dit budget besteed wordt aan niet duurzame plaatsen zoals hotelopvang. De nabije toekomst zal uitwijzen hoeveel budgettaire ruimte er nog werkelijk is voor bijkomende plaatsen,

Vast staat dat er nu reeds een 2000 bijkomende plaatsen in voorbereiding zijn voor 2010, Voor een aantal van deze plaatsen is de opening nakende (centrum Poelkapelle, 15 januari, 200 plaatsen), andere openen pas tegen de zomer (modulaire woonunits),

6/ Uitbreiding noodopvang

De opvangwet voorziet dat men in uitzonderlijke gevallen kan teruggrijpen naar noodopvang. Deze opvang is dan aan minder strikte voorwaarden gebonden op vlak van omkadering (informatie, begeleiding, infrastructuur) maar kan in ruil de termijn van 10 dagen niet overschrijden. In 2009 zagen we de noodopvangstructuren exponentieel toenemen: voor het eerst werden asielzoekers opgevangen in hotels (1200 asielzoekers), op de noodopvang van

Casu werd bijna onafgebroken beroep gedaan (200 asielzoekers), het transitcentrum van Woluwe Sint Pieters (bedoelt om asielzoekers op te vangen die op de dag van hun toewijzing niet meer op hun bestemming geraken wegens te laat of te ver afgelegen) werd omgebouwd tot permanente noodopvang, noodopvang in de sportzalen en andere ruimtes van bestaande opvangcentra ... Eind 2009 verbleven ruim **2000 asielzoekers** in noodopvang en dit gedurende meerdere weken en maanden, Die asielzoekers moeten in ieder geval naar de reguliere opvangstructuren doorstromen met een volwaardige begeleiding,

7/ Aanpassing van de opvangwet via de wet diverse bepalingen

De opvangcrisis zorgde ervoor dat de opvangwet is aangepast, De wet diverse bepalingen van 31 december bracht een aantal fundamentele wijzigingen aan.

- Wie een derde asielaanvraag indient heeft geen recht op opvang meer tot het asioldossier wordt overgemaakt aan het commissariaat-generaal voor de vluchtelingen en staatlozen (CGVS).
- Mensen die regularisatieaanvraag doen obv medische redenen die ontvankelijk verklaard werd (artikel 9ter) en subsidiair beschermden (oorlogsvluchtelingen) moeten de opvang verlaten en een steunaanvraag indienen bij het OCMW.
- Strengere controle en kortere termijnen worden toegepast ten aanzien van asielzoekers aan het eind van de asielprocedure.
- Een wettelijke verankering voor het spreidingsplan is opnieuw ingevoerd

De wijzigingen zijn wettelijk gezien van toepassing sinds 10 januari, In de praktijk worden ze pas uitgevoerd op het ogenblik dat Fedasil aangepaste instructies aan de opvangpartners stuurt (eindjanuari).

Uiteraard hebben deze bepalingen een onmiddellijk effect op het aantal beschikbare opvangplaatsen,

Samenvattend de verwachtingen voor 2010

Bijkomende plaatsen die op stapel staan of gecreëerd zijn:

- In 2009 zijn ruim 600 bijkomende plaatsen gecreëerd,
- In 2010 is er momenteel zicht op ongeveer een structurele uitbreiding van 2000 plaatsen,
- 400 plaatsen zijn tijdelijk geopend in 2009-2010 (3à 6 maanden)

Dit staat tegenover de nood aan bijkomende plaatsen:

1200 personen op hotel, 800 in noodopvang, 1400 doorverwezen naar ocmw's, 107% bezetting in de federale centra, wil om de 4 maandenregel weer strikt te gaan toepassen en de dagelijkse aanvragen die een toewijzing moeten krijgen,

Met deze tekening voor ogen staat het in de sterren geschreven dat in 2010 naast de opening van bijkomende plaatsen ook andere ondersteunende maatregelen, zoals de invoering van een spreidingsplan, noodzakelijk zal zijn wil men de opvangcrisis blijvend het hoofd bieden, Voor deze maatregel voorziet de opvangwet nu alvast een wettelijke basis,

Conclusies

Het duurde lang voor de regering de omvang en duur van de opvangcrisis erkende. Eenmaal dit het geval was zijn bijkomende middelen vrijgemaakt. De laattijdige reactie zorgde er wel voor dat de bijkomende plaatsen te laat kwamen om de opvangcrisis onmiddellijk op te lossen. Een opvangcentrum openen kan in het snelste geval op een 6 tal weken. Tussen beslissing, vrijmaken middelen en in gebruik nemen van de plaatsen staan al gauw een tweetal maanden.

Fedasil kon sinds de zomer van 2009 niet anders dan een aantal andere bijkomende maatregelen nemen zoals: het niet toewijzen van opvangplaatsen, de toepassing spreidingsplan en vrijwillig vertrek uit de centra toelaten en reguleren.

Geen enkele maatregel is vlekkeloos verlopen. Bij iedere maatregel kwamen asielzoekers op straat te staan. Een meer doordacht beleid sinds 2007 en sneller bijsturen in 2008 en begin 2009 had dit kunnen voorkomen. 2010 zal wellicht nog volledig in het teken staan van het bezweren van deze crisis.

Verklarende woordenlijst

Fedasil: federaal agentschap opvang asielzoekers

Code 207: code in het wachtregister (bevolkingsregister voor asielzoekers) waar vermeldt staat welke opvangstructuur bevoegd is,

Toewijzen: de handeling waarbij de dispatching (operationele cel van fedasil) een opvangstructuur inschrijft in het wachtregister bij de code 207 waardoor het bevoegde opvangcentrum gekend is voor iedereen die het wachtregister kan consulteren. Bij niet toewijzing of opheffing staat er geen opvangstructuur vermeldt bij de code 207.